

v právních předpisech. V této souvislosti lze vzpomenout rovněž tezi o právu jako sociálním faktu typickou pro poválečný právní pozitivismus, která rovněž naznačuje vliv sociologického myšlení na současný pozitivismus. Vývoj by podle autora měl ústít v naznačenou preskriptivní postrealistickou teorii, kombinující kazuistické a systematické myšlení. Tento postup překonává klasické binární pozice stability a flexibility, pozitivismu a nonpozitivismu, ale také například deskriptivnosti a normativnosti právní vědy.³⁸

Jak ale autor poznamenává v závěru, „výzvou zůstává otázka, jak přesně formulovat návod, který bude splňovat zmíněné požadavky překonávání binárních opozit a zároveň bude plnit úlohu poměrně konkrétního, ale zároveň neformalistického ‚návodu‘ na aplikační právní praxi“.³⁹ Je zřejmé, že z hlediska právní jistoty je pojetí aplikace práva jako flexibilního procesu na první pohled sporné, jde tedy o to, jak se v rámci aplikace práva pohybovat na straně jedné flexibilně a na straně druhé v institucionálních mantinelech práva.

Monografii *Tomáše Gábríše* hodnotím jako ve středoevropském prostoru ojedinělý počin, výborně propojující historii a současnost diskusí o právu a právní vědě, považuji ji za přínosnou jak pro právní teoretiky, tak i pro osoby zabývající se praktickou aplikací práva. Množství zajímavých postřehů z historie i současnosti práva a právní vědy doplněné o řadu argumentů ve prospěch pragmatického a kazuistického přístupu k právu činí z publikace po mém soudu vynikající příspěvek k rozvoji slovenské i české právní vědy.

Pavel Ondřejek*

Orosz Ladislav. Teória ústavy a ústavné systémy demokratických štátov. Košice: ŠafárikPress, 2020, 336 s.

Teória ústavy a ústavné systémy demokratických štátov je jedna z tých tém, ktorej nemožno v žiadnom prípade odoprieť dôležitosť, význam a vždy prítomnú aktuálnosť. Vychádzajúc z pozície ústavy ako základného právneho aktu najvyššej právnej sily, je dané tvrdenie len zvýraznené. Vo všeobecnej rovine ústavy upravujú tie najdôležitejšie spoločenské vzťahy, a teda oblasti ako výkon verejnej moci, del'ba moci, organizácia a fungovanie štátu, vzťah štátu a jeho obyvateľstva, všetky tieto inštitúty podčiarkujú nutnosť skúmania danej sféry v každom momente vývoja ľudskej spoločnosti.

Predmetnú vysokoškolskú učebnicu, *Teória ústavy a ústavné systémy demokratických štátov*, od *prof. JUDr. Ladislava Orosza, CSc.*, je nutné chápať hneď z viacerých uhlov pohľadu. Meritórnym faktom je tá skutočnosť, že je to učebná pomôcka adresne koncipovaná pre študentov Fakulty verejnej správy Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach v rámci výučby niekoľkých študijných predmetov vo všetkých študijných programoch, komplementárne je táto učebnica využiteľná aj ako študijná literatúra pre študentov

³⁸ GÁBRIŠ, Tomáš. *Preskriptívna teória práva*, s. 203.

³⁹ *Ibidem*, s. 204.

* Doc. JUDr. Pavel Ondřejek, Ph.D., katedra teorie práva a právního učení Právnické fakulty Univerzity Karlovy. E-mail: ondrejek@prf.cuni.cz.

právnických fakúlt či politológie. Rovnako dôležité je konštatovanie, že je to dielo, ktoré nie je porovnateľné so žiadnou inou publikáciou v slovenskej ústavnoprávnej vedeckej a odbornej spisbe. Táto učebnica sa komplexným spôsobom zaoberá teóriou konštitucionalizmu a subsidiárne ponúka komparatívny aspekt v rámci vybraných demokratických a právnych štátov. Daná problematika bola sčasti spracovaná v diele *Základy teórie konštitucionalizmu* v spoluautorstve toho istého autora, Ladislava Orosza, s Jánom Svákom a Borisom Balogom, vydaného v dvoch edíciách (druhé vydanie z roku 2012).

Posudzovaná vysokoškolská učebnica je z hľadiska obsahu rozdelená na dve časti. V prvej časti učebnice, označenej nadpisom *Teória ústavy*, autor po dôslednej analýze základných východiskových pojmov, ponúka čitateľovi relevantné informácie o zásadných okruhoch problémov, ktoré tvoria obsahový rámec ústavnej teórie. Ide predovšetkým o objasnenie principiálnych teoretických poznatkov a ideových zdrojov teórie ústavy, historický exkurz (chronologicky od vzniku prvých ústav a ich ďalší vývoj), klasifikáciu ústav, funkcie ústav a iné právne vlastnosti a charakteristiky ústav. V kontexte posledného zmienenej obsahového zamerania je nutné osobitne vyzdvihnúť analýzu špecifických problémov súvisiacich s ústavodarným procesom, interpretácie a aplikácie ústavy, vzťahu ústavy k medzinárodnému a európskemu právu a súdnej ochrany. Na tomto mieste sa špeciálne žiada zvýrazniť analýzu osobitnej témy, problematiky materiálneho jadra ústavy, ktorá je fundamentálnou súčasťou teórie ústavy. Autor túto tému spracoval z viacerých hľadísk, napríklad v kontexte hierarchie ústavných noriem a ústavných predpisov, pozície originálneho a odvodeného ústavodarcu, funkcií a právnej ochrany.

Druhá časť učebnice s nadpisom *Ústavné systémy vybraných demokratických štátov* predstavuje komparatívnu analýzu ústavných systémov ôsmich vybraných štátov (Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska, USA, Francúzska a SRN), ako aj skupiny štátov V4 (Poľská republika, Maďarsko, Česká republika a Slovenská republika). Pri jednotlivých štátoch dochádza ku skúmaniu historických míľnikov a genézy vývoja príslušného ústavného systému, ďalej je analýza obsahovo orientovaná na charakterizáciu ústavy, identifikáciu formy vlády, sčasti štátneho zriadenia a súdnej moci a v neposlednom rade je tu reflektovaný aj aktuálny stav fungovania konkrétnych systémov. Výraznú pridanú hodnotu predmetnej učebnice tvorí podľa môjho názoru časť o ústavnom systéme Maďarska a Poľskej republiky, nakoľko v týchto dvoch štátoch nedávna minulosť a aj súčasnosť priniesli viaceré významné ústavnoprávne zmeny. Skúmanie problematiky „zvonku“ je vždy mimoriadne náročné. V tomto smere nemožno prehliadnúť autorovu erudíciu, fundovanosť, prehľad v literatúre, dlhoročné skúsenosti a znalosti o histórii, doktrinálny a hĺbkový prístup. Druhá časť učebnice je vhodným spôsobom doplnená aj o poznatky o ústavnom systéme Slovenskej republiky, na tomto mieste chcem špeciálne podčiarknúť prehľadnú sumarizáciu noviel Ústavy Slovenskej republiky aj s autorovým komentárom. V týchto, ale aj v iných častiach je presiahnutý formát vysokoškolskej učebnice, daná matéria sa po kvalitatívnej stránke podobá skôr vedeckej monografii.

Z hľadiska kritického zhodnotenia diela čo do jeho predností či potenciálnych nedostatkov, subsidiárne s poukázaním na pozitíva a prínosy učebnice, príklady častí diela, ktoré môžu vyvolávať diskusiu a argumenty iných teoretikov respektíve určité výhrady, je nutné konštatovať, že v hodnotenej vysokoškolskej učebnici jednoznačne prevažujú pozitíva. Čo sa týka použitej literatúry, vysokoškolská učebnica vychádza zo širokého diapazónu domácej a cudzojazyčnej literatúry, avšak cudzojazyčná literatúra mohla mať väčšie zastúpenie. Zásadnou oblasťou diela, ktorá môže (a mala by) spôsobiť širšiu vedeckú diskusiu je tá časť, kde autor analyzuje problematiku materiálneho jadra ústavy.

Tu sa otvárajú viaceré polemické línie, napríklad hodnotová stránka ústav, vzťah klauzuly večnosti a materiálneho jadra ústavy, implicitnosť jadra a pod. Obdobne sú zaujímavé konštatovania autora v častiach o právomoci prijímať ústavné zmeny (aj bez explicitného splnomocnenia). Tento fenomén je náležite spracovaný aj v rámci ústavného systému Slovenskej republiky, kde autor ponúka svoj pohľad a hodnotenie priamych ústavných noviel a ďalších ústavných zákonov. Vhodným doplnením učebnice je skúmanie kontroverzného rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky, ktorým bol vyslovený nesúlad ústavného zákona a Ústavy Slovenskej republiky. Súhlasím s autorom, že existuje aj iné riešenie, napríklad ústavne konformný doktrinálny výklad kolidujúcich ústavných noriem.

Na záver možno konštatovať, že napriek tomu, že ide o vysokoškolskú učebnicu určenú predovšetkým študentom Fakulty verejnej správy alebo študentom príbuzných odborov, dielo má však aj iný rozmer. Učebnica je vhodná aj pre širšiu odbornú a vedeckú verejnosť, laickú verejnosť a aj pre aplikačnú prax (najmä z hľadiska praktickej činnosti orgánov verejnej moci, najmä ústavného súdu ako aj medzinárodných súdov). Dielu predpokladám výrazný pozitívny ohlas a preto ho odporúčam.

Tomáš Alman*

* PhDr. Tomáš Alman, PhD. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Fakulta verejnej správy. E-mail: tomas.alman@upjs.sk.